

УДК 343.326

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2025.23.327399>

О. О. Пашенко,

докт. юрид. наук, доцент, завідувач
відділу дослідження проблем
кримінального права Науково-
дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 114¹ КК УКРАЇНИ¹

У статті розглянуто проблемні питання, що стосуються деяких ознак перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (злочину, передбаченого ст. 114¹ КК України): суспільно небезпечного діяння, часу вчинення кримінального правопорушення, особливостей усвідомлення як частини інтелектуального елементу (моменту) вини.

Відзначається наявність у доктрині кримінального права консенсусу щодо того, що відповідне перешкоджання, як ознака об'єктивної сторони складу розглядуваного злочину, може полягати як в суспільно небезпечній дії, так і в суспільно небезпечній бездіяльності.

Аналізується наукова концепція, згідно якої діяльність, про яку йдеться в диспозиції ст. 114¹ КК, – це соціально сформована і організована активність, що передбачає наявність двох обов'язкових елементів: особи, яка діє та предмета дії, тобто суб'єкта й об'єкта. Акцентується увага, що такий підхід орієнтує на структуру відповідних суспільних відносин, що є, з точки зору автора, є додатковим обов'язковим об'єктом розглядуваного злочину і дозволяє відслідкувати механізм заподіяння шкоди цьому об'єкту. Перешкоджаючи названій законній діяльності суб'єкт злочину руйнує (чи, принаймні, деформує) соціальний зв'язок між суб'єктами суспільного відношення, внаслідок чого спричинюється шкода його предмету. Така шкода може бути заподіяна як «зовні» так і «зсередини», тобто як учасниками аналізованого суспільного відношення, якими, як вже зазначалося, можуть бути посадові особи ЗСУ та інших військових формувань, так і сторонніми особами (які не мають стосунку до розглядуваної діяльності).

Здійснено порівняння видів поведінки, що характеризує поняття «перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань» в практиці застосування ст. 114¹ КК, із тими, що наводились науковцями до

¹ Наукову статтю підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Теоретичні та правозастосовні проблеми кримінально-правового забезпечення основ національної безпеки та оборони України» (державний реєстраційний номер: 0124U005179; термін виконання: I кв. 2025 р. – IV кв. 2027 р.).

початку повномасштабного вторгнення РФ до України. На підставі цього зроблено висновок про їх повне неспівпадіння.

Наголошується, що усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру діяння, передбаченого ст. 114¹ КК, характеризується усвідомленням перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань. При цьому, з точки зору автора, особа не має усвідомлювати наявність правової підстави конкретної діяльності відповідних суб'єктів (наказу, розпорядження тощо, який вони на даний час виконують або намагаються виконати).

Ключові слова: кримінальне право; Особлива частина Кримінального кодексу України; основи національної безпеки України; зовнішня безпека; перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.

Постановка проблеми. У зв'язку із подіями на сході України, що розпочалися в лютому-березні 2014 р., КК України було доповнено ст. 114¹, яка встановила кримінальну відповідальність за перешкодження законній діяльності Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та інших військових формувань. Вирішенню питань, що стосуються змісту окремих ознак аналізованого злочину, присвятили свої дослідження такі правники як І. Б. Газдайка-Василишин, Л. В. Дорош, О. О. Книженко, В. Г. Кундеус, В. Д. Людвік, С. О. Нікішкіна, Д. О. Олейніков, Є. О. Письменський, М. А. Рубашенко, В. В. Сичевський, С. С. Стецюк, В. Я. Тацій, В. В. Федосєєв, М. І. Хавронюк, Є. І. Харитонов, Р. Л. Чорний, О. А. Чуваков, В. І. Шакур, П. В. Ясиновський та інші дослідники. І якщо в доктрині кримінального права існує консенсус щодо того, що перешкодження, як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 114¹ КК, може полягати як в суспільно небезпечній дії, так і в суспільно небезпечній бездіяльності², то підходи до розуміння його деяких інших ознак у

² Кундеус В. Г. Правові підстави кримінальної відповідальності за перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Пріоритети національного реформування держави і права: теорія та практика*: зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. Інтернет-конф.: тези наук. доп. (Київ, 8 жовт. 2014 р.). Київ: [б. в.], 2014. С. 179; Нікішкіна С. О. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 114-1 Кримінального кодексу України (перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань). *Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та*

зазначених науковців різняться. Окрім цього, їх інтерпретація значною мірою залежить від часу виходу наукових публікацій – до початку повномасштабного вторгнення РФ до України чи після нього. Переважно це стосується переліку дій (або способів) за допомогою яких вчиняється перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань. Викладене зумовлює необхідність дослідження окремих питань застосування ст. 114¹ КК, пов'язаних, передусім, із змістом таких ознак її складу як суспільно небезпечне діяння, час вчинення кримінального правопорушення, а також усвідомлення як частини інтелектуального елементу (моменту) вини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На переконання В. Г. Кундеуса, під перешкоджанням законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань України слід розуміти умисне створення перешкод або встановлення будь-яких обмежень у законній діяльності військовослужбовців ЗСУ та інших військових формувань України при виконанні ними службових обов'язків в особливий період³. З цього приводу варто зауважити, що тут поняття визначається через однокорінне слово: «перешкоджання – це створення перешкод», що, з точки зору логіки, не можна визнати розкриттям його змісту. Зазначене стосується і позиції Л. В. Дорош і В. В. Федосєєва⁴. Крім того, вказівка на особливий період характеризує не суспільно небезпечне діяння, а іншу ознаку об'єктивної сторони – час вчинення кримінального правопорушення. Також іншу ознаку

військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України: сучасний стан та перспективи: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 11 груд. 2015 р.). Харків: Право, 2015. С. 126; Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. *Кримінальне право України. Особлива частина*: підручник / за ред.: В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. Розд. II. С. 41; Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії та практики: монографія. Одеса: Фенікс, 2017. С. 259; Олейніков Д. О. Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право. Вип. 27. 2014. Т. 3. С. 56.

³ Кундеус В. Г. Правові підстави кримінальної відповідальності за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. С. 179.

⁴ Дорош Л. В., Федосєєв В. В. Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: питання правозастосування. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (23 груд. 2016 р.). Сєверодонецьк: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2017. С. 110.

характеризує вжите у визначенні слово «умисне» – це характеристика вини, як суб'єктивної ознаки складу аналізованого злочину.

На думку В. Д. Людвіка, перешкоджання може полягати у вчиненні дій або бездіяльності, що спрямовані на створення перепон, завад законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань, наприклад, блокування військових частин, блокпостів, блокування руху військових колон, незаконне захоплення військових об'єктів та їх утримання, знищення або пошкодження ліній зв'язку тощо⁵. З приводу цього зазначаємо, що наведені приклади стосуються виключно активних дій, тоді як можливість вчинення розглядуваного злочину шляхом бездіяльності науковцем не проілюстрована.

Діяльність, про яку йдеться в диспозиції ст. 114¹ КК, – це соціально сформована і організована активність, що передбачає наявність двох обов'язкових елементів: особи, яка діє, предмета дії, тобто суб'єкта й об'єкта. Суб'єктом діяльності є ЗСУ та інші військові формування та їх посадові особи як носії державної влади. Об'єктом є функції, які виконують зазначені суб'єкти шляхом реалізації наданих ним законами України⁶. Такий підхід одразу орієнтує на структуру відповідних суспільних відносин, що є, з нашої точки зору, додатковим обов'язковим об'єктом розглядуваного злочину. Зазначені науковцем функції виступають як предмет цих суспільних відносин, суб'єктами – зазначені нею утворення та особи, а соціальним зв'язком між ними – відповідна діяльність з приводу реалізації цих функцій. Зазначене дозволяє відслідкувати механізм заподіяння шкоди цьому об'єкту. Перешкоджаючи названій законній діяльності суб'єкт злочину руйнує (чи, принаймні, деформує) соціальний зв'язок між суб'єктами суспільного відношення внаслідок чого спричинюється шкода його предмету. Така шкода може бути заподіяна як «зовні» так і «зсередини», тобто як учасниками

⁵ Людвік В. Д. Кримінально-правова характеристика перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 236.

⁶ Нікішкіна С. О. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 114-1 Кримінального кодексу України. С. 126.

аналізованого суспільного відношення, якими, як вже зазначалося, можуть бути посадові особи ЗСУ та інших військових формувань, так і сторонніми особами (які не мають стосунку до розглядуваної діяльності).

Метою статті є з'ясування особливостей суспільно небезпечного діяння, часу вчинення кримінального правопорушення, а також змісту усвідомлення як частини інтелектуального елементу (моменту) вини у складі злочину, передбаченого ст. 114¹ КК України.

Виклад основного матеріалу. Законодавець не конкретизує, яким же чином необхідно перешкоджати, щоб таке діяння вважалось злочином⁷. З точки зору Д. О. Олейнікова, воно може виражатися в блокуванні, перекритті та знищенні шляхів, шляхопроводів (1) захопленні, пошкодженні, викраденні, знищенні засобів, необхідних для виконання задач, поставлених перед ЗСУ та іншими військовими формуваннями (2), застосуванні насильства щодо військовослужбовців (3), а також у невиконанні необхідних дій, які залежать від суб'єкта, якщо внаслідок такого невиконання створюються перешкоди законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань (4); підкупі чи обмані для недопущення чи припинення здійснення відповідними суб'єктами своєї законної діяльності (5)⁸. Тобто перешкоджання пов'язується дослідником із вчиненням певних діянь, які, залежно від предмета протиправного впливу, можна згрупувати таким чином: 1) пов'язані впливом на шляхи сполучення і шляхопроводи; 2) пов'язані впливом на певні засоби; 3) пов'язані з насильницьким впливом на військовослужбовців; 4) пов'язані з ненасильницьким впливом на військовослужбовців (підкуп, обман). Що ж стосується такого виокремленого науковцем виду як «невиконання необхідних дій, які залежать від суб'єкта, якщо внаслідок такого невиконання створюються перешкоди

⁷ Конський В. Публічні заклики як форма об'єктивної сторони перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Острог, 14 черв. 2019 р.). Київ: АртЕк, 2019. С. 266.

⁸ Олейніков Д. О. Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України. С. 56.

законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань», то він, з нашої точки зору, відрізняється від інших видів тим, що вчиняється виключно шляхом бездіяльності (а не активних дій), і саме тому його було виділено науковцем в окрему групу, оскільки вказівок на якусь конкретну поведінку він не вважає за потрібне надавати. При нагоді зауважимо, що, з нашої точки зору, деякі із наведених вище діянь також можуть вчинятися шляхом бездіяльності. Зокрема, це стосується блокування шляхопроводів. Так, особа, відповідальна за опущення розвідного моста може цього не зробити, і тоді її діяння одночасно можна класифікувати і за першою і за четвертою групою перешкоджань, що були наведені правником. Крім того, ця четверта група, як видно, відрізняється від інших тим, що виділена за допомогою іншого критерію, тут не можна чітко визначити предмет впливу, як в інших групах, більш того, цей предмет може збігатися із предметами, на які здійснюється вплив в деяких інших групах. Так, невиконання необхідних дій, які залежать від суб'єкта, може стосуватися як шляхів сполучення та шляхопроводів, так і засобів, необхідних для виконання задач, поставлених перед ЗСУ та іншими військовими формуваннями, і, навіть обману, як засобу впливу на військовослужбовців – у тих випадках, коли він застосовується в пасивній формі (замовчування відомостей, що мали бути повідомлені). Звісно, такі діяння як застосування насильства та підкуп неможливо вчинити шляхом бездіяльності, а тому слід зробити застереження, що «невиконання необхідних дій, які залежать від суб'єкта» стосується лише деяких груп, а не всіх.

Час вчинення кримінального правопорушення – особливий період, який охоплює час мобілізації, воєнний час і, частково відбудовний період після закінчення воєнних дій⁹. Наявність цієї ознаки свідчить, що аналізована норма діє не постійно, а лише впродовж особливого періоду. Водночас,

⁹ Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 44. ст. 416. (абз. 5 ст. 1).

зауважують науковці, ЗСУ здійснюють свою діяльність із забезпечення оборони України, захисту її суверенітету, територіально цілісності і недоторканості постійно, а, отже, і перешкоджання такій діяльності, на їх думку, має бути караним, незалежно від наявності особливого періоду¹⁰. З цього приводу вважаємо за необхідне зауважити, що необхідність швидкого переміщення військової техніки, особового складу наявна саме в особливий період, а не в якийсь інший час. Зважаючи на те, що зараз ст. 114¹ КК застосовується на практиці зовсім в інших випадках, ніж ті, що зумовили її прийняття у 2014 році, – і складається ситуація, що наявність цієї ознаки складу відповідного кримінального правопорушення оцінюється як недолік його законодавчого конструювання. За спостереженням С. С. Стецюк (-ка), найчастіше, за ст. 114¹ КК кваліфікуються такі випадки: 1) створення та / або адміністрування в інтернет-месенджерах каналів для розміщення на них інформації про вручення повісток працівниками ТЦК та СП (що було раніше відзначено Є. О. Письменським¹¹), 2) складання завідомо неправдивих документів, що слугували підставою для направлення чоловіків для проходження лікарсько-консультативної та медико-соціальної експертної комісії для отримання ними відповідних груп інвалідності; 3) підrobка та видача довідок про перебування транспортних засобів на військовому обліку, що фактично унеможливлювало їх постановку на військовий облік у ТЦК та СП; 4) видача посвідчень, шевронів про членство у громадській організації та про зарахування до складу добровольчого військового формування, що створювало у працівників ТЦК та СП хибне уявлення приналежності цих осіб до військового підрозділу та хибне сприйняття цих осіб, як таких, що не підлягали призову на військову службу під час мобілізації; 5) зарахування на денну форму навчання до ВНЗ без відповідних військово-облікових документів та видача довідок про зарахування на навчання, які давали

¹⁰ Дорош Л. В., Федосєєв В. В. Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: питання правозастосування. С. 111.

¹¹ Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 66.

можливість не бути мобілізованим до ЗСУ¹². Окрім цього, останнім часом почастишали випадки підпалів транспортних засобів, що належать військовослужбовцям та членам інших військових формувань. І якщо в ситуаціях, коли це відбувається у районах бойових дій чи у прифронтовій місцевості, шкода обороноздатності нашої держави є безсумнівною, то вчинення таких дій в інших місцях (скажімо, у Києві, Львові тощо) такої шкоди не заподіюють. Уявимо ситуацію, а що ж трапляється у разі спалення транспортного засобу військовослужбовця, який проходить військову службу в м. Києві? Якщо зацентувати увагу на вартості транспортного засобу – вчинене можна оцінити як злочин проти власності (ч. 1 або 2 ст. 194 КК). Якщо в тому, що це перешкоджає йому вчасно дістатися місця служби, – то він може викликати інший службовий транспортний засіб, скористатися громадським транспортом, чи, в крайньому разі викликати таксі (коли поспішає, або коли потрібне йому місце маршрутами громадського транспорту не обслуговується). В цьому разі, з нашої точки зору, зниження обороноздатності України не відбувається, принаймні до такого рівня, щоб визнати відповідну поведінку злочином. Тим паче, ст. 114¹ КК розташовано в розділі I Особливої частини КК «Злочини проти основ національної безпеки України», де зосереджені діяння, вчинення яких *посягає на саме існування народу України та створеної ним суверенної, незалежної, демократичної, правової держави*¹³. Нічого із цього не характеризує розглядувані нами діяння, не є їм притаманним.

¹² Стецюк С. С. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань VS співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 758–760.

¹³ Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. С. 41; Хавронюк М. Кримінальні правопорушення проти держави та національної безпеки України. *Проект нового Кримінального кодексу України: передумови розробки, концептуальні засади, основні положення*: монографія / П. П. Андрушко, О. С. Бакумов, Ю. В. Баулін та ін.; за заг. ред. Ю. В. Бауліна, М. І. Хавронюка. Київ: ВАІТЕ, 2024. Розд. 9. С. 346; Ясиновський П. В. Родовий об'єкт перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України*: матеріали кругл. столу (Харків, 26 трав. 2017 р.): уклад.: В. І. Борисов, Л. М. Демидова. Харків: Юрайт, 2017. С. 99.

Для порівняння наведемо позицію В. Г. Кундеуса, який у публікації 2014 р. наводить такі способи перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань: *блокування* органів військового управління, об'єднань, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій, стратегічних об'єктів, окремих підрозділів, шляхів сполучення, руху військового транспорту шляхом перекриття руху, виставлення пікетів або постів, організації скупчення людей, тварин або транспорту, влаштування перепон, барикад, завалів, руйнування або пошкодження шляхів сполучення, обладнання, споруд, засобів зв'язку чи сигналізації, транспортних засобів тощо; *пошкодження, знищення, захоплення або незаконне утримання* військових об'єктів, споруд, будівель, транспорту та об'єктів інфраструктури; примушення шляхом шантажу, насильства чи обману військовослужбовця до виконання незаконних дій або невиконання законних дій; інші дії, що спрямовані на створення перепон у діяльності або виконанні військовослужбовцями ЗСУ та інших військових формувань України своїх службових обов'язків¹⁴.

Як бачимо, порівняння переліків поведінки, що може характеризувати поняття «перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань» наведених у публікаціях С. С. Стецюк (-ка) та Є. О. Письменського з одного боку, і В. Г. Кундеуса (а також Д. О. Олейнікова та В. Д. Людвіка що були наведені вище) – з другого, призводить до висновку про їх повне неспівпадіння.

Викладене дозволяє стверджувати, що ст. 114¹ КК переважно застосовується зовсім не у тих випадках, заради протидії яким її було туди внесено у 2014 році. Тому, якщо на момент доповнення КК України ст. 114¹, поява цього нормативно-правового припису оцінювалася як обґрунтована,

¹⁴ Кундеус В. Г. Правові підстави кримінальної відповідальності за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. С. 179, 180.

своєчасна і актуальна¹⁵, то на сьогодні, з нашої точки зору, цього вже стверджувати неможна. Недарма в проєкті нового Кримінального кодексу України, підготовленому членами Робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи, не збереглося окремої статті, як би передбачала відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. Це діяння визнано як різновид диверсії, якщо воно було вчинено у формі збройного нападу на військову частину, військову установу, військовий підрозділ чи військовий корабель або кримінальне правопорушення проти порядку публічного управління, якщо його вчинено у формі перешкоджання діяльності особи, що виконує службові повноваження чи професійні обов'язки в публічних інтересах¹⁶.

Вина – лише прямий умисел¹⁷, особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, усвідомлює що вона цим діянням перешкоджає законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань в особливий період і бажає так діяти¹⁸. З цього приводу зауважимо, що ведучи мову про *законність* такої діяльності, варто мати на увазі фактичний, а не юридичний бік такої поведінки. Особа не має усвідомлювати наявності правової підстави конкретної діяльності відповідних суб'єктів (конкретного наказу, розпорядження тощо, який вони на даний час виконують або

¹⁵ Чорний Р. Л. Деякі аспекти удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Право і держава сучасної України: проблеми розвитку та взаємодії*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 18-19 квіт. 2014 р.). Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2014. С. 257; Нікішкіна С. О. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 114-1 Кримінального кодексу України. С. 125; Дорош Л. В., Федосєєв В. В. Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: питання правозастосування. С. 109.

¹⁶ Хавронюк М. Кримінальні правопорушення проти держави та національної безпеки України. С. 346.

¹⁷ Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейніков Д. О. Науково-практичний коментар до розділу І Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України). Харків: Право, 2016. С. 195; Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії та практики: монографія. Одеса: Фенікс, 2017. С. 313.

¹⁸ Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. С. 41; Людвік В. Д. Кримінально-правова характеристика перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 237.

намагаються виконати). Тобто фактичні обставини не мають бути такими, що свідчать про незаконність дій цих суб'єктів (таких як, наприклад, направлення на розгін Майдану в лютому 2014 р.).

В науковій літературі було висловлено точку зору, що, на підставі того, що діяння, передбачене ч. 2 ст. 114¹ КК, спричиняє злочинну шкоду іншим об'єктам (життя, здоров'я, власність тощо) кримінально-правової охорони, – вчинене має кваліфікуватися за сукупністю злочинів¹⁹. У зв'язку із цим виникає питання: а навіщо тоді ця стаття містить ч. 2, та ще й з такою суворою санкцією? З нашої точки зору, життя, здоров'я та інші об'єкти, негативні зміни в яких кореспондують відповідним суспільно небезпечним наслідкам (що являють зміст поняття «інші тяжкі наслідки»), охороняються ч. 2 ст. 114¹ КК. Сенс передбачення кваліфікуючих ознак, у тому випадку, коли ними є суспільно небезпечні наслідки, полягає саме в тому, щоб віддзеркалити негативні зміни в інших об'єктах кримінально-правової охорони, а не в основному безпосередньому об'єкті, у зв'язку із захистом якого існує відповідна норма закону про кримінальну відповідальність. Ці «інші об'єкти» мають знаходитись в іншій площині порівняно з основним безпосереднім, тобто посягання на них володіє іншим характером суспільної небезпечності, рідше – іншим ступенем суспільної небезпечності (ч. 2 ст. 121, ч. 3 ст. 133, ч. 2 ст. 139 КК). Викладене, на наш погляд, переконує в тому, що наведені правником об'єкти, все ж таки охороняються ч. 2 ст. 114¹ КК, а тому не існує потреби у кваліфікації за сукупністю злочинів випадків заподіяння ним шкоди внаслідок перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань.

Висновки. Викладене дозволяє стверджувати, що:

- розгляд діяльності, про яку йдеться у ст. 114¹ КК, як соціально сформованої і організованої активності, що передбачає наявність двох

¹⁹ Кундеус В. Г. Правові підстави кримінальної відповідальності за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. С. 180.

обов'язкових елементів (суб'єкта й об'єкта), орієнтує на структуру відповідних суспільних відносин, що є додатковим обов'язковим об'єктом розглядуваного злочину. При цьому, суб'єктами цих відносин є ЗСУ та інші військові формування та їх посадові особи як носії державної влади, предметом виступають функції, які виконують зазначені суб'єкти шляхом реалізації наданих ним законами України, а соціальним зв'язком між ними – відповідна діяльність з приводу реалізації цих функцій;

- необхідність швидкого переміщення військової техніки, особового складу наявна в особливий період, а не в якийсь інший час, а тому законодавець передбачив у ст. 114¹ КК, таку ознаку, як час вчинення кримінального правопорушення;

- усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру діяння, передбаченого ст. 114¹ КК, характеризується усвідомленням перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань. При цьому, особа не має усвідомлювати наявності правової підстави конкретної діяльності відповідних суб'єктів (наказу, розпорядження тощо, який вони на даний час виконують або намагаються виконати). Тобто фактичні обставини, які охоплюються усвідомленням особи, не мають бути такими, що свідчать про незаконність дій цих суб'єктів;

- дослідження наукових публікацій свідчить про те, що ст. 114¹ КК застосовується на практиці зовсім не у тих випадках, заради протидії яким її було туди внесено у 2014 році. Тому, якщо тоді її поява оцінювалася в доктрині кримінального права як обґрунтована, своєчасна і актуальна, то на сьогодні цього вже стверджувати неможна. Недарма в проєкті нового Кримінального кодексу України окремої статті, як би передбачала відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, не збереглося.

Список використаних джерел

1. Дорош Л. В., Федосєєв В. В. Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: питання правозастосування. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (23 груд. 2016 р.). Сєвєродонецьк: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2017. С. 108–112.
2. Конський В. Публічні заклики як форма об'єктивної сторони перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Острог, 14 черв. 2019 р.). Київ: АртЕк, 2019. С. 266–268.
3. Кундеус В. Г. Правові підстави кримінальної відповідальності за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Пріоритети національного реформування держави і права: теорія та практика*: зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. Інтернет-конф.: тези наук. доп. (Київ, 8 жовт. 2014 р.). Київ: [б. в.], 2014. С. 177–181.
4. Людвік В. Д. Кримінально-правова характеристика перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 234–238.
5. Нікішкіна С. О. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 114-1 Кримінального кодексу України (перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань). *Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України: сучасний стан та перспективи*: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 11 груд. 2015 р.). Харків: Право, 2015. С. 124–128.
6. Олейніков Д. О. Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право. Вип. 27. 2014. Т. 3. С. 54–58.
7. Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 65–71.
8. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 44. ст. 416.
9. Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейніков Д. О. Науково-практичний коментар до розділу I Особливої частини Кримінального кодексу

України (Злочини проти основ національної безпеки України). Харків: Право, 2016. 232 с.

10. Стецюк С. С. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань VS співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 757–764.

11. Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник* / за ред.: В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. Розд. II. С. 29–42.

12. Хавронюк М. Кримінальні правопорушення проти держави та національної безпеки України. *Проект нового Кримінального кодексу України: передумови розробки, концептуальні засади, основні положення: монографія* / П. П. Андрушко, О. С. Бакумов, Ю. В. Баулін та ін.; за заг. ред. Ю. В. Бауліна, М. І. Хавронюка. Київ: ВАІТЕ, 2024. Розд. 9. С. 346–365.

13. Чорний Р. Л. Деякі аспекти удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Право і держава сучасної України: проблеми розвитку та взаємодії: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 18-19 квіт. 2014 р.)*. Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2014. С. 257–260.

14. Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії та практики: монографія. Одеса: Фенікс, 2017. 362 с.

15. Ясиновський П. В. Родовий об'єкт перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України: матеріали кругл. столу (Харків, 26 трав. 2017 р.)*: уклад.: В. І. Борисов, Л. М. Демидова. Харків: Юрайт, 2017. С. 97–101.

REFERENCES

1. Dorosh, L.V., Fjedosjejev, V.V. (2016). Pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti zbrojnykh syl Ukrajinjy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj: pytannja pravozastosuvannja [Obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations: law enforcement issues]. *Aktualjni problemy pravookhoronnoji dijajlnosti: zbirnyk materialiv Vseukrajinskoji naukovo-praktychnoji Internet-konferenciji* (Sjeverodonecjk, 23 ghrud. 2016 r.), 108–112 [in Ukrainian].

2. Konsjkyj, V. (2019). Publichni zaklyky jak forma ob'jektyvnoji storony pereshkodzhannja zakonnij dijajlnosti Zbrojnykh Syl Ukrajinjy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj [Public appeals as a form of objective side of obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations]

Osvita i nauka u sferi nacionaljnoji bezpeky: problemy ta priorytety rozvytku: materialy III mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji (Ostrogh, 14 cherv. 2019 r.), 266–268 [in Ukrainian].

3. Kundeus, V.Gh. (2014). Pravovi pidstavy kryminaljnoji vidpovidalnosti za pereshkodzhannja zakonnij dijalnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj [Legal grounds for criminal liability for obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations] *Priorytety nacionaljnogho reformuvannja derzhavy i prava: teorija ta praktyka: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoji jurydychnoji naukovo-praktychnoji Internet-konferenciji: tezy naukovykh dopovidej* (Kyiv, 8 zhovt. 2014 r.), 177–181 [in Ukrainian].

4. Ljudvik, V.D. (2015). Kryminaljno-pravova kharakterystyka pereshkodzhannja zakonnij dijalnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj [Criminal-legal characteristics of obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 234–238 [in Ukrainian].

5. Nikishkina, S.O. (2015). Kryminaljno-pravova kharakterystyka ob'ektyvnoji storony zlochynu, peredbachenogho st. 114-1 Kryminalnogho kodeksu Ukrainy (pereshkodzhannja zakonnij dijalnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijsjkovykh formuvanj) [Criminal-legal characteristics of the objective side of the crime provided for in Article 114-1 of the Criminal Code of Ukraine (obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations)] *Aktualjni problemy zakhystu prav ta predstavnytstva zakonnykh interesiv vijsjkovosluzhbovciv ta vijsjkovozobov'jazanykh u kryminalnomu ta administratyvnomu zakonodavstvi Ukrainy: suchasnyj stan ta perspektyvy: materialy naukovo-praktychnoji konferenciji* (Kharkiv, 11 ghrud. 2015 r.), 124–128 [in Ukrainian].

6. Oljejniov, D.O. (2014). Kryminaljno-pravova kharakterystyka zlochynu, peredbachenogho st. 114-1 KK Ukrainy [Criminal-legal characteristics of the crime provided for in Article 114-1 of the Criminal Code of Ukraine] *Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, Series: Law*, 27(3), 54–58 [in Ukrainian].

7. Pysjmenskyj, Je.O. (2024). Kryminaljno-pravova kvalifikacija pereshkodzhannja mobilizaciji (potochna praktyka pravozastosuvannja ta perspektyvy vdoskonalennja) [Criminal legal qualification of obstruction of mobilization (current law enforcement practice and prospects for improvement)]. *Pravovyj chasopys Donbasu – Law Journal of Donbass*, 1, 65–71 [in Ukrainian].

8. Pro mobilizaciju pidghotovku ta mobilizaciju: Zakon Ukrainy vid 21.10.1993 # 3543-XII. (1993). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*, 44, art. 416, 71 [in Ukrainian].

9. Sychevskyi, V.V., Kharytonov, Ye.I., Oleinikov, D.O.) 2016). Naukovo-praktychnyi komentar do rozdiluv I Osoblyvoi chastyny Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy) [Scientific and practical commentary on Chapter I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine (Crimes against the foundations of national security of Ukraine)]. Kharkiv: Pravo. 232 p. [in Ukrainian].
10. Stecjuk, S.S. (2024). Pereshkodzhannja zakonnij dijalnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijskovykh formuvanj VS spivuchastj v ukhyleni vid pryzovu na vijskovu sluzhbu pid chas mobilizacii: problemy kvalifikacii v sudovij praktyci [Obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations VS complicity in evasion of military service during mobilization: problems of qualification in judicial practice]. *Analitychno-porivnjalne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, 5, 757–764 [in Ukrainian].
11. Tacij, V.Ja. (2020). Zlochyny proty osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy *Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna* [Criminal law of Ukraine. Special part]. Kharkiv: Pravo, 29–42 [in Ukrainian].
12. Khavronjuk, M. (2024). Kryminalni pravoporushennja proty derzhavy ta nacionalnoji bezpeky Ukrainy [Criminal offenses against the state and national security of Ukraine] *Projekt novogho Kryminalnogho kodeksu Ukrainy: peredumovy rozrobky, konceptualjni zasady, osnovni polozhennja: monohrafija* / P. P. Andrushko, O. S. Bakumov, Ju. V. Baulin ta in.; za zagh. red. Ju. V. Baulina, M. I. Khavronjuka. Kyiv: VAITE. Rozdil 9, 346–365 [in Ukrainian].
13. Chornyj, R.L. (2014). Dejaki aspekty udoskonalennja zakonu Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnistj za pereshkodzhannja zakonnij dijalnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijskovykh formuvanj [Some aspects of improving the law of Ukraine on criminal liability for obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations] *Pravo i derzhava suchasnoji Ukrainy: problemy rozvytku ta vzajemodiji: materialy mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji* (Zaporizhzhja, 18-19 kvit. 2014 r.), 257–260 [in Ukrainian].
14. Chuvakov, O.A. (2017). Zlochyny proty osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy: problemy kryminalno-pravovoi teorii ta praktyky [Crimes against the foundations of national security of Ukraine: problems of criminal law theory and practice] Odesa: Feniks. 362 p. [in Ukrainian].
15. Jasynovs'kyj, P.V. (2017). Rodovyj ob'jekt pereshkodzhannja zakonnij dijalnosti Zbrojnykh Syl Ukrainy ta inshykh vijskovykh formuvanj. *Aktualjni problemy kryminalno-pravovoi okhorony osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy: materialy kruglogho stolu* (Kharkiv, 26 trav. 2017 r.), 97–101 [in Ukrainian].

Pashchenko O. O. Some issues of the application of article 114¹ of the Criminal Code of Ukraine

The article considers problematic issues related to some signs of obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations (a crime provided for in Article 114¹ of the Criminal Code of Ukraine): a socially dangerous act, the time of the commission of a criminal offense, the features of awareness as part of the intellectual element (moment) of guilt.

It is noted that there is a consensus in the doctrine of criminal law that obstruction, as a sign of the objective side of the considered corpus delicti, may consist of both a socially dangerous act and a socially dangerous inaction.

The scientific concept is analyzed, according to which the activity referred to in the disposition of Art. 114¹ of the Criminal Code is a socially formed and organized activity, which assumes the presence of two mandatory elements: the acting person and the subject of the action. It is emphasized that such an approach focuses on the structure of the relevant social relations, which, from the author's point of view, is an additional mandatory object of the crime under consideration and allows us to trace the mechanism of causing harm to this object. By obstructing the mentioned lawful activity, the criminal offender destroys (or, at least, deforms) the social connection between the participants of the social relation, as a result of which harm is caused to its subject. Such damage may be caused both «from the outside» and «from the inside,» that is, both by participants in the analyzed social relationship, which, as already noted, can be officials of the Armed Forces of Ukraine and other military formations, and by third parties (who are not related to the activity under consideration).

A comparison of the types of behavior that characterize the concept of «obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations» in the practice of applying Article 114¹ of the Criminal Code was made with those cited by scholars before the start of the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. Based on this, a conclusion was made about their complete discrepancy.

It is emphasized that a person's awareness of the socially dangerous nature of an act provided for in Article 114¹ of the Criminal Code is characterized by the awareness of obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations. At the same time, from the author's point of view, a person should not be aware of the existence of a legal basis for the specific activities of the relevant subjects (an order, instruction, etc., which they are currently executing or trying to execute).

Key words: *criminal law; Special Part of the Criminal Code of Ukraine; fundamentals of national security of Ukraine; external security; obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations.*